

*До спеціалізованої вченої ради
Д. 27.855.02 Університету
державної фіскальної служби України
08201, Київська область, м. Ірпінь,
вул. Університетська, 31*

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента
Оніщика Юрія Віталійовича на дисертаційну роботу
Гуда Андрія Михайловича на тему: «Організація митно-правового
регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.07– адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право**

Актуальність теми дослідження. Тема дисертації Гуда Андрія Михайловича, в якій досліджуються питання організації митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств, є важливою як в науковому сенсі, так і в практичній площині. Її актуальність і практична значущість визначається багатьма суспільно-правовими чинниками. По-перше, суттєва трансформація механізму державного управління зовнішньоекономічною діяльністю об'єктивно потребує аналізу широкого спектру питань, пов'язаних із діяльністю органів публічної влади у сфері реалізації митної політики. По-друге, реформаційні перетворення на шляху європейської інтеграції України, серед яких важливе місце займає сфера державної митної справи, вимагають удосконалення митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств відповідно до вимог Європейського Союзу. По-третє, перманентні зміни, що відбуваються у вітчизняному митному законодавстві супроводжуються еволюцією інститутів державної митної справи, а це зумовлює їх наукового

осмислення з урахуванням сучасних правових реалій. По-четверте, відсутність комплексних досліджень організації митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Тому, обраний автором предмет дослідження безсумнівно потребує уважної і нагальної розробки, а представлена наукова робота має важливе науково-теоретичне і практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження спрямована на виконання Резолюції 1549 (2007) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Функціонування демократичних інституцій в Україні» та плану дій Україна – Європейський Союз у частині, що стосується спрощення адміністративних процедур, а також відповідає завданням Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 (р. 3), та Стратегічному плану розвитку Державної фіскальної служби України на 2015-2018 роки, затвердженого наказом Державної фіскальної служби України від 12 лютого 2015 року № 80 (п.п. 1-4, 6, 7, 11-13, 20, 24).

Напрями дисертаційного дослідження є складовою частиною наукових планів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, зокрема, кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності, і відповідають цільовій комплексній програмі «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» (реєстраційний №0111U000966).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Робота, виконана Гудом Андрієм Михайловичем, характеризується системним підходом до предмету дослідження. Структурно дисертація складається зі змісту, вступу, трьох розділів, поділених на 9 підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків до роботи, списку використаних джерел та двох додатків. Повний обсяг дисертації становить 241 сторінку, з яких обсяг основного тексту – 214 сторінок. Структура

повністю відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних літературних джерел з проблематики митного регулювання, список літератури містить 227 найменувань.

Дисертаційна робота відрізняється помітною методологічною культурою. В ній висвітлено широке коло нових проблем і оригінальних авторських підходів щодо їх вирішення. Автор коректно і вдало полемізує, аргументує свої судження, пов'язує загальнотеоретичні проблеми з конкретним емпіричним матеріалом.

Науково-дослідницькі методи та прийоми теорії пізнання соціально-правових явищ є методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження, в основу якого також покладені наукові принципи й концептуальні положення, розроблені спеціалістами в галузі загальної теорії права, адміністративного права, у сфері митного регулювання тощо. Їх застосування обумовлюється системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Комплексний підхід до використання методів дослідження дав змогу всебічно висвітлити організаційні питання митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Зміст дисертації повною мірою відповідає вимогам паспорту спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, за якою вона подана до захисту, а зміст автореферату відображає основні положення дисертації.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації не викликає сумнівів. Новизна одержаних наукових результатів полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним із перших комплексних монографічних досліджень, присвячених організації митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Розділ 1 дисертації має назву «Державна система митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні». Цікавими для вітчизняної юридичної науки є результати дослідження, висвітлені у підрозділі 1.1 «Поняття, цілі та сутність державної системи митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності». Автор, зокрема, цілком доречно визначає державну систему митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності як комплекс взаємозалежних елементів, до складу якого входять цілі, завдання, методи, принципи й засоби митно-правового регулювання, державні органи – суб'єкти митно-правового регулювання, об'єкт та предмет, процес та механізм митно-правового регулювання, митні правовідносини (с. 18).

Безсумнівний науковий інтерес викликають положення дисертації щодо співвідношення таких понять як «митна політика», «митна справа», «митне регулювання». Автор обґрунтовано стверджує, що митна політика – це діяльність держави в сфері регулювання митних правовідносин, спрямована на вдосконалення системи митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності; сукупність принципів, напрямів митної діяльності держави та інструмента їх реалізації – митної справи (с. 20).

Більш ніж слушним є твердження Гуда Андрія Михайловича, що митно-правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств – це правовий інститут митної справи, що включає комплекс регуляторно-правових та організаційно-правових засобів управлінського впливу держави на зовнішньоекономічну діяльність підприємств усіх форм власності в сфері митних правовідносин (с. 21). Вірно також відмічає дисертант, що характерними рисами митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні, є такі: митно-правове регулювання виражається у діяльності держави, що реалізується в правових формах; застосування норм матеріального права здійснюються в юридичному порядку, урегульованому митно-процесуальними нормами; митно-правове регулювання реалізує права підприємств на здійснення

зовнішньоекономічних операцій; митно-правове регулювання забезпечує безпечні умови життя та поповнення доходної частини Державного бюджету; митно-правове регулювання забезпечує виконання міжнародних домовленостей держави (с. 24).

Розглядаючи суб'єктів митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств (підрозділ 1.2) пошукувач цілком виправдано виокремлює специфічні ознаки органів виконавчої влади, що реалізують митну політику, а саме: 1) ці органи є основними функціонально-галузевими носіями виконавчої влади щодо здійснення митної справи; 2) наділені чітко визначеною компетенцією в галузі митної справи: застосовують важелі митного регулювання (тарифні, нетарифні); справляють мито, податки і збори; здійснюють митний контроль і митне оформлення й інші заходи митного адміністрування; 3) здійснюють специфічний вид державної діяльності, яка у своєму юридичному змісті є виконавчо-розпорядчою та контрольною і наглядовою; 4) виконавчо-розпорядчій діяльності органів виконавчої влади, що реалізують митну політику, властивий «зовнішній» характер, оскільки вона здійснюється за допомогою видання індивідуальних юридичних актів з питань митної справи – оформлених митних декларацій; 5) у рамках своєї компетенції вони самостійні в організаційному і функціональному відношеннях, діють під загальним керівництвом Міністерства фінансів України та Державної фіскальної служби України; 6) фінансування органів виконавчої влади, що реалізують митну політику, здійснюється за рахунок коштів Держбюджету, спрямованих на утримання органів виконавчої влади, а також інших передбачених законодавством України джерел; 7) органи виконавчої влади, що реалізують митну політику, є юридичними особами, тобто володіють цивільною правоздатністю, мають печатку із зображенням Державного герба України і своєю назвою, інші необхідні печатки й штампи, рахунки (у тому числі і валютні) у банках та інших кредитних установах (с. 29).

Слід також погодитися з тим, що суб'єктами митно-правового

регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств, крім уповноважених на те органів виконавчої влади, що реалізують митну політику, є й інші органи державної влади (с. 30-31). У зв'язку з цим заслуговує на підтримку пропозиція здобувача щодо необхідності на законодавчому рівні систематизувати перелік органів виконавчої влади, яким надане право видавати спеціальні дозволи на здійснення тих або інших дій, що необхідні для митного оформлення товарів, а також чітко визначити їхні повноваження, оскільки це стосується обмеження прав і свобод громадян і юридичних осіб, а їх недостатня урегульованість може призвести до виникнення непорозумінь і порушень зазначених інтересів у сфері зовнішньоекономічної діяльності (с. 31).

Змістовним та таким, що заслуговує уваги, є науковий аналіз принципів митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств (підрозділ 1.3). Слід погодитися з дисертантом, що принципи митно-правового регулювання як елемент державної системи митно-правового регулювання, маючи великий регулюючий вплив на зовнішньоекономічну діяльність, дозволяють досягти високого рівня узгодженості та координації дій державних органів в сфері митної справи, а підприємствам – вільно реалізувати своє право на здійснення зовнішньоекономічних операцій (с. 61-62). Приваблює включення до спеціальних принципів митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств принципу необхідності і достатності, який виражається в прийнятті таких заходів митно-правового регулювання зовнішньоекономічних операцій, які, з одного боку, виконували б завдання державного управління в сфері митної справи, а з іншого – не перевантажували б підприємства наданням зайвої інформації та великої кількості документів. Цей принцип має двосторонню обмеженість, яка визначає нижню (необхідну) та верхню (достатню) межу обсягу митної процедури, рівня митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств (с. 56-57).

Вагомим внеском у розвиток юридичної науки є результати

дослідження, висвітлені у Розділі 2 дисертаційної роботи, який присвячений адміністративно-правовим засадам нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Слід відмітити послідовність та логічність викладення матеріалу у зазначеному розділі дисертації. Так, у підрозділі 2.1 «Поняття нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств та класифікація його заходів» дисертантом проведено надзвичайно цікавий аналіз наукових підходів до розуміння поняття «нетарифне регулювання» (с. 67-69). На підставі їх аналізу цілком виправдано відмічає пошукувач, що заходи нетарифного регулювання необхідно відносити до адміністративних заходів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (с. 69). Вірною є і позиція, що заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності характеризуються: відображенням юридичних норм в нормативно-правових актах; застосуванням тільки компетентними державними органами; забезпеченням застосування державним примусом (с. 69).

Не оминув увагою здобувач і практичні аспекти реалізації заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств (с. 70-75). У зв'язку з цим автор цілком доречно відмічає, що з метою зменшення скарг на дії митних посадовців та випадків подання позовних заяв до судових органів усі рішення Уряду щодо нетарифних заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, мають бути закріплені постановами Кабінету Міністрів України (с. 72), а з метою охорони прав та законних інтересів підприємств при здійсненні зовнішньої торгівлі введення новоприйнятих заходів нетарифного регулювання, реалізація яких не впливає на довкілля та здоров'я населення країни, має здійснюватися послідовно, але не частіше одного разу на рік (с. 74-75). Слушною також є пропозиція щодо створення системи з надання інформаційної допомоги вітчизняним експортерам стосовно умов та порядку ввезення українських товарів до іноземних держав (с. 75). Заслужують на увагу та підтримку авторське бачення категорії «нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

підприємств» (с. 75-76) та запропонована класифікація заходів нетарифного регулювання (76-77).

З положеннями підрозділу 2.1 логічно пов'язані результати дослідження, викладені у підрозділі 2.2 дисертаційної роботи, який присвячений змісту, правовим основам та підставам застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Розглядаючи правові особливості застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств Гуд Андрій Михайлович робить важливе узагальнення у контексті цього дослідження про те, що правові підстави застосування заходів нетарифного регулювання визначені у великій кількості нормативних документів, а система державних органів, що надають відповідні дозволи на проведення експортно-імпортних операцій, є розгалуженою та різнорівневою (с. 124-125). У зв'язку з цим автор слушно відмічає, що правові підстави застосування нетарифних заходів доцільно викласти в єдиному нормативному акті рівня закону України, який би переглянув систему органів, які здійснюють заходи нетарифного регулювання, законодавчо закріпив їх вичерпний перелік та правовий статус, усунув би паралелізм і дублювання в роботі (с. 125). Загалом слід відмітити, що дослідження правових основ та підстав застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств є цікавим та змістовним.

Заслуговує на увагу і підрозділ 2.3 дисертаційного дослідження, у якому змістовно розглянуто структуру і форми нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств (підрозділ 2.3). Завдяки цьому дисертанту вдалося визначити як елементи понятійно-сутнісного змісту (мета, суб'єкти, об'єкт та предмет), так і елементи функціонального змісту (засоби, методи нетарифного регулювання, сукупність правил діяльності державних органів та підприємств, здійснення контролю за дотриманням правил нетарифного регулювання з боку органів виконавчої влади, що реалізують митну політику, і притягнення осіб, які винні у їх порушенні, до

встановленої законом відповідальності) нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств (с. 127-129). Має право на існування позиція здобувача щодо виокремлення форм нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств (с. 132).

Третій розділ дисертаційного дослідження присвячений організаційно-правовому забезпеченню митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та шляхам його удосконалення. У підрозділі 3.1 «Адміністративно-процесуальне забезпечення митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств» пошукувач вірно відмічає, що з огляду на зміст, характер і специфіку індивідуальних митних справ, процес їх вирішення складається із сукупності митних проваджень, які розрізняються між собою за предметом регулювання (с. 136). Поділяємо думку дисертанта, що митні провадження надзвичайно різноманітні, що зумовлено характером самої митної справи, яка охоплює всі аспекти зовнішньої економіки, і розмаїттям митних відносин. Унаслідок цього повний перелік характерних для них рис визначити практично неможливо. Більше того, практика застосування заходів митно-правового регулювання зумовлює появу нових їх видів (с. 140).

Цікавим, як з наукової, так і практичної точок зору, є запропоноване Гудом Андрієм Михайловичем визначення поняття «митне провадження» як комплекс процесуальних дій, які проводяться виключно посадовими особами органів виконавчої влади, що реалізують митну політику, з метою забезпечення вимог нетарифного та митно-тарифного регулювання, виявлення порушень митних правил та забезпечення реалізації зацікавленими особами своїх суб'єктивних прав по переміщенню через митний кордон транспортних засобів або товарів (с. 141). Заслуговує на підтримку пропозиція автора щодо стандартизації й універсалізації процедур нетарифного регулювання, адже на даний час питання, пов'язані із здійсненням уповноваженими органами відповідних нетарифних процедур, регламентуються переважно відомчими нормативними актами (с. 146).

Організаційно-правові засади механізму митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств висвітлюються у підрозділі 3.2 дисертаційної роботи. Здобувач вірно відмічає, що основним елементом механізму митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств є митне адміністрування (с. 158). Цікавим та змістовним є розгляд заходів митного адміністрування (с. 158-190). Особливої уваги заслуговує авторське бачення розуміння поняття «підприємство – суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності в контексті митно-правового регулювання» – це юридична особа (фізична особа-підприємець) незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, що взята на облік органами виконавчої влади, які реалізують митну політику, у встановленому законодавством порядку, яка здійснює або має намір здійснювати зовнішньоекономічну діяльність (с. 170).

Враховуючи стратегічний курс України на інтеграцію до Європейського Союзу цілком виправданим є дослідження питань, пов'язаних з основними шляхами удосконалення митно-правового регулювання відповідно до вимог Європейського Союзу (підрозділ 3.3). Варто погодитися з автором, що нині для подальшого розвитку і вдосконалення інституту митно-правового регулювання потрібна нова структурно-функціональна концепція, нові підходи щодо правових основ застосування державно-дискримінаційних заходів (с. 193).

Заслуговують на увагу та підтримку пропозиції щодо вдосконалення взаємодії та прискорення обміну інформацією між митними адміністраціями різних країн в режимі онлайн (с. 197); щодо застосування системи аналізу та управління ризиками при проведенні зовнішньоекономічних операцій, активне наповнення автоматизованої системи митного оформлення електронними копіями дозвільних документів з боку компетентних державних органів та орієнтуваннями щодо можливих порушень митного законодавства з боку правоохоронних органів (198); щодо передання функції видачі сертифікатів EUR 1 Спеціалізованій лабораторії з питань експертизи

2) заходи запобігання митним правопорушенням; 3) адміністративні стягнення. Поряд з цим, необхідно відмітити, що державні органи – суб'єкти митно-правового регулювання, мають право застосовувати і фінансово-примусові заходи. Наприклад, згідно ст. 302 Митного кодексу України після закінчення встановлених цим Кодексом та Податковим кодексом України строків сплати митних платежів на суму податкового боргу нараховується пеня у розмірі та порядку, визначених Податковим кодексом України. У ст. 303 Митного кодексу України передбачено, що у разі несплати або неповної сплати митних платежів у встановлений строк такі платежі стягуються в порядку та строки, визначені Податковим кодексом України. Отже, чинне законодавство України передбачає можливість застосування уповноваженими органами фінансово-примусових заходів за невиконання або неналежне виконання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності своїх фінансових зобов'язань перед державою.

3. На с. 43-44 дисертації автор виокремлює функції органів виконавчої влади, що реалізують митну політику, а саме: правоохоронна, оперативно-службова, фіскальна, інформаційно-статистична, функція міжнародного співробітництва, організаційно-технічна. Необхідно відмітити, що серед наведених функцій поза увагою залишена сервісна функція. Зауважимо, що надання якісних і доступних адміністративних послуг у сфері державної митної справи сьогодні є пріоритетним напрямом діяльності органів публічної влади у сфері реалізації митної політики.

4. Складно погодитись із автором, який на с. 141 дисертації стверджує, що митні провадження фактично забезпечують реалізацію заходів митно-тарифного регулювання шляхом нарахування та стягнення податків і зборів при переміщенні товарів через митний кордон. Аналіз митного законодавства дозволяє зробити висновок, що основою митно-тарифного регулювання є тільки мито, ставки якого систематизовані у спеціальній таблиці – тарифі. Інші платежі, що справляються під час переміщення предметів через митний кордон України (податок на додану вартість із ввезених на митну територію

України товарів (продукції), акцизний податок із ввезених на митну територію України товарів (продукції), екологічний податок тощо), не відносяться до категорії «митно-тарифне регулювання».

5. Визначаючи елементи нетарифного провадження дисертант допускає тавтологію. Зокрема, на с. 143 дисертації дослідник виділяє шість елементів нетарифного провадження, серед яких «... 3) правовідносини, що виникають у сфері нетарифного регулювання; ... 6) нетарифні правовідносини». Пошукувач бачить суттєву різницю між правовідносинами, що виникають у сфері нетарифного регулювання, та нетарифними правовідносинами. Вважаємо, що елементи нетарифного провадження 3 і 6 доцільно було б об'єднати.

6. На с. 185 дисертації пошукувач стверджує, що правила оподаткування особливими видами мита встановлюються Законом України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну», окремим законом щодо встановлення додаткового імпортного збору. Слід зазначити, що згідно п. 4 ч. 2 ст. 271 Митного кодексу України до особливих мит віднесено: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне, додатковий імпортний збір. У ст. 275 Митного кодексу України передбачено, що спеціальне мито встановлюється відповідно до Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну», антидемпінгове мито встановлюється відповідно до Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», компенсаційне мито встановлюється відповідно до Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», додатковий імпортний збір встановлюється окремим законом. Отже, правила оподаткування особливими видами мита встановлюються не тільки зазначеними дисертантом законами, але і іншими законами, в залежності від того чи іншого виду особливого мита.

Разом з тим, зазначені зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Гуда

Андрія Михайловича.

Висновок: зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел з проблематики дисертаційного дослідження. В цілому дисертація Гуда Андрія Михайловича є самостійним, завершеним науковим дослідженням, присвяченим організації митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Враховуючи вищевикладене, є достатні підстави вважати, що дисертація Гуда Андрія Михайловича «Організація митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств» є комплексним науковим дослідженням належного рівня, має аргументовані положення наукової новизни, відповідає вимогам п. 9 та п. 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри конституційного,

адміністративного та господарського права

Академії праці, соціальних відносин і туризму

доктор юридичних наук, доцент

Ю.В. Оніщик

Підпис *Ю.В. Оніщика*
ЗАСВІДЧУЮ:
 Начальник відділу правового
 та кадрового забезпечення
М.С.С. "13" 03. 2017 р.